

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL
„MOLDOVA” IAȘI
MUZEUL DE ISTORIE A MOLDOVEI

MĂNĂSTIREA SECU

Buletin informativ

al Simpozionului Național

Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei

IX

Editura Cetatea Doamnei
Piatra Neamț, 2023

Colegiul director

Dr. Lăcrămioara Stratulat
Arhim. Vichentie Amariei

Redacția

Cosmin Niță – secretar de redacție
Costică Asăvoaie
Costin Clit
Vitalie Josanu

Tehnoredactare și corectură

Cosmin Niță
Costică Asăvoaie
Costin Clit
Alexandra Niță-Vuza

Traduceri revizuite / realizate

Alexandra Niță-Vuza

CUPRINS

STUDII ȘI ARTICOLE / STUDIES AND ARTICLES

Mihai PURICI, <i>Izvoarele documentare despre influențele cnezatelor Rusești în teritoriul Moldovei înainte de întemeierea Principatului / Documentary sources about the influence of the Russian principalities in the territory of Moldova before the foundation of the Principality ..</i>	5
Mariana ȘLAPAC, <i>Turnul Arapului din Cetatea Chilia. Posibilă localizare și analogii / Arab Tower of The Kilia fortress. Possible location and analogies</i>	11
Sever-Petru BOȚAN, Alexandru BERZOVAN, Ioan STEGARIU, <i>Comuna Românești (Județul Iași). File de istorie / Românești Commune – Iași County. Pages of history</i>	21
Emil DRAGNEV, <i>Pictura arcosoliilor bisericii „Tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul” a mănăstirii Secu în contextul decorului iconografic al spațiilor funerare din Moldova Medievală / The painting of the Arcosolium of the „Beheading of St. John the Baptist” church of Secu Monastery in the context of the iconographic decoration of funerary spaces in Medieval Moldova</i>	37
Mihai GICOVEANU, <i>Ctitori ai Mănăstirii Secu: Vornicul Ionașco Mogâldea și familia sa / Fondateurs du Monastère Secu: gouverneur Ionașco Mogâldea et sa famille</i>	45
Daniel DIEACONU, <i>„Volintiri”, tâlhari și haiduci în Moldova la 1821. Luptele de la Mănăstirea Secu / „Volintiri”, thugs and outlaws in Moldova in 1821. The fights at Secu monastery</i>	51
Ion GUMENĂI, <i>Despre apartenența politică a lui Andronic Popovici / About political affiliation of Andronic Popovici.....</i>	57
Emanuel BĂLAN, <i>Mănăstirea Secu în presa românească din perioada 1880-1948 / The Secu monastery in the Romanian press from the period 1880-1948</i>	65
Mihail BULMAGA, <i>Biserica Basarabiei și Sinodul Local al Bisericii Ortodoxe Ruse (1917-1918) / The Church of Bessarabia and the Local Synod of the Russian Orthodox Church (1917-1918)</i>	77
Aurel-Florin ȚUSCANU, <i>Câteva considerații privind alegerea, investirea și înscăunarea Episcopului Nectarie Cotlarciuc în scaunul vlădicesc al Cetății Albe – Ismail / Some facts to be considered regarding the election, investiture and enthronement of Bishop Nectarie Cotlarciuc in the bishop's chair at The White Citadel in Ismail</i>	85
Andrei CREȚU, <i>Masacrul de la Vaslui – 22 septembrie 1939 / The Vaslui massacre – 22 September 1939</i>	97
Cristinel Ștefan TANASĂ, <i>1945 – anul de cumpănă al Mănăstirii Neamț-Secu / 1945 - The year of hard trials for the Neamț - Secu Monastery</i>	107
Lucian GEORGESCU, <i>Târgu Neamț. Începuturile cartierului Tăbăcari – Humulești și familia Copoț / Târgu Neamț. The beginnings of the Tabăcari district – Humulești and the Copoț family</i>	115

Mariana GUGEANU, Doina ANĂSTĂSOAEL, Maria GEBA, <i>Problematica restaurării-conservării piesei liturgice Felon din patrimoniul Mănăstirii Agapia, Neamț / The topic of the restoration-conservation of the liturgical item Phelonion belonging to the heritage of Agapia Monastery, Neamț County</i>	123
Vitalie JOSANU, <i>Cum acționează poliția română împotriva intereselor statului român / How the romanian police act against the interests of the romanian state</i>	129
Gabriel CHIRIAC, <i>Obiective culturale în vârtejul climatic: riscuri, amenințări, vulnerabilități / Cultural objectives in the climate vortex: risks, threats, vulnerabilities</i>	135
 <i>DOCUMENTE / DOCUMENTS</i>	
Costin CLIT, <i>Moșii ale Mănăstirii Secu din stânga Prutului: Vlădeni - Documente / Estates of the Secu Monastery from the left of Prut: Vlădeni – Documents –</i>	143
Cosmin NIȚĂ, <i>Moșia Jidești a Mănăstirii Secu. Câteva informații documentare / The Jidești estate of the Secu Monastery. Some documentary information</i>	189
Arcadie M. BODALE, <i>Din corespondența primită de arhimandritul Neonil, starețul Mănăstirilor Neamț și Secul, în anul 1835 / From the correspondence received by Archimandrite Neonil, abbot of Neamț and Secu Monasteries, in 1835</i>	205
 <i>RESTITUIRI / RESTITUTIONS</i>	
Gh. P. GRINȚESCU, <i>Schitul Țibucani (județul Neamț)</i>	221
 <i>PREZENTĂRI, RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE / PRESENTATIONS, REVIEWS, BIOGRAPHIC NOTES</i>	
Jean-Claude Larchet, <i>Teologia bolii</i> , București, Editura Sophia, 2020, 174 p. (Valentin ARAPU)	223
Larisa Șehovțova, Iuri Zenko, <i>Elemente de psihologie ortodoxă</i> , Ediția a 2-a, București, Editura Sophia, 2020, 303 p. (Alexandra NIȚĂ-VUZA)	227
Ghiță Cristian, <i>Evoluție și credință ortodoxă. Creștinismul pe valea Horincei. Mărturii de viață religioasă</i> , Bârlad, Editura Sfera, 2022, 286 p. (Costin CLIT)	229
Gabriel Herea, <i>Mesajul eshatologic al spațiului liturgic creștin. Arhitectură și icoană în Moldova secolelor XV - XVI</i> , Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2022, 507 p. (Marcela IFRIM)	232
 <i>ABREVIERI / ABBREVIATIONS</i>	235
 <i>INFORMAȚII UTILE PENTRU ACTUALII ȘI VIITORII COLABORATORI / USEFUL INFORMATION FOR CURRENT AND FUTURE COLLABORATORS</i>	236

COMUNA ROMÂNEȘTI (JUDEȚUL IAȘI). FILE DE ISTORIE

Sever-Petru BOȚAN*, Alexandru BERZOVAN*, Ioan STEGARIU**

Cuvinte cheie: istoria Moldovei, istoria satelor, comuna Românești, Câmpia Jijiei

Keywords: History of Moldavia, history of villages, Românești commune, the Valley of Jijia

1. Introducere

Prezentul studiu se înscrie într-o serie de articole dedicate istoriei unor comune din județul Iași și alte județe limitrofe, menite să valorifice rezultatele cercetărilor de teren efectuate de unii membri ai Institutului de Arheologie din Iași în ultimii ani¹. Întrucât istoria comunităților rurale din Moldova a fost și este, în general, puțin discutată, considerăm aceste demersuri ca fiind necesare nu doar pentru specialiști cât mai ales pentru publicul larg, interesat să se documenteze cu privire la istoria locală.

Ne-am propus ca aici să aducem câteva contribuții privind istoria comunei ieșene Românești², prezentând o serie de informații privitoare la trecutul satelor componente dar și câteva date despre monumentele aflate în hotarul ei. Dorim să subliniem de la bun început că demersul nostru nu are și nici nu își dorește să aibă un caracter exhaustiv, fiind gândit, în primul rând, ca un punct de pornire pentru viitoare investigații cu caracter mai amplu.

2. Cadrul geografic

Comuna Românești se află în județul Iași, la aproximativ 30 de kilometri N-V de municipiul Iași. Aceasta se învecinează la nord cu comuna Movileni, la vest cu Erbiceni, la est cu comuna Rediu și la sud cu orașul Podu Iloaiei. Comuna se compune, din punct de vedere administrativ-teritorial din doar trei sate: Românești, Avântu și Ursoaia, având reședința în satul omonim.

Din punct de vedere geografic, satul se află situat în zona Câmpiei Jijiei, ce se caracterizează printr-un relief colinar și o vegetație naturală de tip stepic. În ciuda altitudinilor reduse și a diferențelor de nivel mici între culmile largi și văile puțin adânci, nu lipsesc zonele ce oferă peisaje pitorești. Principala bogăție naturală a teritoriului comunei Românești o reprezintă solurile fertile, favorabile practicării agriculturii pe scară largă.

Dinamica de locuire a Câmpiei Jijiei pe parcursul Evului Mediu pare să fi cunoscut anumite fluctuații, generate atât de factori climatici cât mai ales de anumite situații de ordin politico-militar. Zona de stepă a fost în general vulnerabilă în fața atacurilor devastatoare ale populațiilor nomade venite din Răsărit, o problemă constantă până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea reprezentând-o raidurile tătărești. Acestea au dus în timp la depopularea unor sate, dar și la replierea populației spre zonele deluroase și împădurite, mai bine protejate.

Astfel, în zona Câmpiei Jijiei putem distinge localități vechi, cu o istorie ce coboară în Evul Mediu, nu foarte numeroase, și cele apărute ca urmare a unor acțiuni de colonizare sistematică petrecute pe parcursul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului XX. Au fost colonizați țărani veniți îndeosebi din zonele de munte ale Moldovei, dar și din Transilvania sau Bucovina. Acești coloniști și-au păstrat până astăzi amintirea originii lor, ca și anumite tradiții din zonele lor de proveniență.

* Academia Română Filiala Iași, Institutul de Arheologie, Iași.

** Primăria Românești, jud. Iași.

¹ A se vedea Sever Petru Boțan, Alexandru Berzovan, *Contribuții la monografia istorică a comunei Ungheni (jud. Iași)*, în „Buletin Informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Moldovei”, VIII, 2022, p. 25-46; Idem, *Contribuții la monografia istorică a comunei Gorban (jud. Iași)*, în „Acta Pangratia. Istorie și patrimoniu ecleziastic”, I, 2023, p. 27-52.

² Bogatul repertoriu arheologic al comunei Românești va fi prezentat în viitor într-o serie de studii distincte.

Această situație o regăsim și în comuna Românești, satul principal, cu același nume, având o istorie ce coboară adânc în Evul Mediu, satele Avântul și Ursoaia fiind, în schimb, întemeiate mult mai târziu, după cum vom arăta în rândurile ce urmează.

3. Satul Românești

Cea mai veche și mai importantă așezare (luând în calcul documentele de cancelarie medievale) este satul Românești, unul dintre cele mai mari, mai vechi și mai frumoase sate răzășești din județul Iași³.

Gheorghe Ghibănescu, în prefața culegerii de acte și documente ale Româneștilor menționa că: „*Acolo la Românești, răzeșimea și-a dus viața liniștită, cuminte și sănătoasă. Intrigile vieții politice nu i-au atins, și de aceea în istoricul satului Românești cetim frământările vechi ale românului față cu pământul, nu însă și față cu slujbașii; iar când cei mari și tari și cu trecere la Țarigrad și la Iași au căutat să le încalce pământul, răzeșimea a fost trează la postul ei și nu s-a dat învinsă. Pârile și judecățile stau pildă*”⁴.

Etimologia acestui toponim își găsește explicația în numele întemeietorului așezării, un anume Roman Bilâi, menționat, după cum vom vedea mai jos, într-un document de cancelarie din 1548⁵.

Începuturile așezării de la Românești s-au făcut pe versantul de sud al Dealului Poștei, în coasta Bahluiului. Conform aceluiași Gh. Ghibănescu „*viața în Românești a început a se însădi cătră sfârșitul secolului al XIV-lea, când trăia pe locul ce-l ocupă azi Podul-Iloaiei un Roman Bilăe, contemporan cu descălecătorul Bogdan....Slujba ce făcuse acest Roman, ca și fiul său Crăstea a fost aceea de temnicer sau de portar (n.n. - vorotar în document)...*”⁶.

Primul document de cancelarie ce amintește satul Românești datează din 8 octombrie 1434⁷ și reprezintă un ispisoc scris de Oanță grămăticul, în cetatea Sucevei, din porunca domnului Ștefan al II-lea Mușat. Acesta îi întărește boierului Crăstea Voruntariu, fiul lui Roman Bilăe, un sat „*unde iaște Româniasa între Bahluele*” pentru devotamentul și credința cu care a slujit domniei.

*Înștiințare facem prin această cartea noastră tuturor cui vor căuta spre dânsa sau o vor auzi cetindu-se, pentru această adevărată sluga și boerul nostru Crăstea Vornuntariu, că au slujit cu dreptate și cu credință întru sfinți odihnitiului părintelui nostru si acum noao ne slujeaște cu dreptatea și cu credință, a căruia văzând și noi cea cu dreptate și cu credința cătră noi slujbă, l-am miluit cu osebită a noastră milă de i-am dat în pământul nostru a Moldovei un sat a lui ocină **unde iaște Româniasa între Bahluele**, ca să-i fie lui cu tot uricul și fiilor lui nepoților, strănepoților, prestrănepoților și la tot neamul lui nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acestui sat să-i fie cu toate ale sale vechile hotară, până unde au apucat din veac, și spre aceasta este credința a însumi domniei mele de mai sus numit Ștefan Vodă și credința a tuturor boierilor noștri a Moldovei a mari și a mici. și spre mai mare tărie tuturor acestor de mai sus scrise poroncit-am slugii noastre credincios boierului Neagoe logofăt să scrie și cătră adevărată, cartia noastră această peceatia noastră să lege.*

De pe sârbie pe limba moldoveneasca a tălmăcit la anul 1803 iulie 25.

*Polcovnic Pavăl Debrici ot Mitropolie*⁸.

³ M. G. Hulubei, *Monografia satului Românești, județul Iași*, Institutul de arte grafice N. V. Ștefăniu, Iași, 1935, p. 1.

⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*. vol. XIII. *Documentele Româneștilor*, Tipografia Lețcae, Huși, 1923, prefață.

⁵ D. Moldovanu, D. Butnaru, D. Moscal, A. M. Prisacaru, V. Cojocaru, *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II – Partea a 1-a. *Toponime personale*, Editura UAIC, Iași, p. 353.

⁶ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, 1923, p. 1.

⁷ DRH. A. Moldova, I, p. 186-187, nr. 133 (după original).

⁸ M. Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I (1374-1437), Editura Viața Românească, Iași, 1931, nr. 128, p. 395-397. Mihai Costăchescu ne arată că documentul original a fost amanetat

Astfel, începutul satului răzășesc al Româneștilor se leagă de primii locuitori ai săi, urmașii boierilor-vorotari Roman și Crăstea, cărora li s-a spus „românești”. Pentru o perioadă de aproximativ 100 de ani, documentele privind Româneștii tac. Satul apare menționat abia în 29 februarie 1548, într-un document dat de domnitorul Iliăș al II-lea Rareș (1546-1551), fiul mai mare al lui Petru Rareș.

„Din mila lui Dumnezeu, noi, Iliăș voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se că acest adevărat credinciosul nostru pan Petrea Cărcă pârcălab a slujit mai înainte sfântăposaților părinților noștri drept și credincios, iar astăzi ne slujește nouă drept și credincios.

De aceea noi, văzând slujba lui dreptcredincioasă cătră noi, l-am miluit pe dânsul, cu mila noastră deosebită și i-am dat lui și i-am întărit de la noi, în Țara noastră a Moldovei, ocina sa dreaptă, din privilegiul de cumpărătură, ce a avut el de la părintele domniei mele Petru voievod, un sat anume Hlipceanii pe Zijiia, mai sus de Răusenii, și cu loc de moară, pe Zijiia, și o prisacă, în hotarul Hlapeștilor, lângă Pârâul Alb, dinspre Bârgăoani, în coasta iazului de jos, unde a fost prisaca veche, și cu iazul de jos și cu moară pe același iaz.

[...]

Și întru aceasta, de asemenea am dat și am întărit de la noi panului Petrea Cărcă pârcălab și fratelui sau Gliga și surorilor lor, Mărie și Stanca și Fedea, copiii Neacșei, și verelor lor Ana și Neaga, fiicele Sorei, și nepotului lor de soră, Ion, nepotul Sorei, și de asemenea verilor lui Luca și fraților lui, Dumitru și Gavril, și surorilor lor Nastea și Părasca și Vasca și Catrina, copiii lui Vrănceanul, și de asemenea verilor lor Filip și surorilor lui, Magdalena și Maria și Marușca și Anghelina, copiii Dobrei, toți nepoții lui Toader Căliman, ocinile și dedinele lor drepte și vislujenia unchiului lor pan Vlad vornic și din privilegiul de întărire, ce au avut ei de la părintele domniei mele, Petru voievod, satele pe Prut, anume Oleșcanii, (și) unde au fost Roman Bilăi, care acum se numesc Petrimăneștii și Româneștii.

Însă să le fie lor acest sat Româneștii în trei părți: două părți să fie ale Anei și surorii ei Neagăi, fiicele Sorei, și nepotului lor de soră, Ion Nasoi, nepotul Sorei, și iarăși, a treia parte din același sat să fie a verilor lor Luca și fraților lui, Dumitru și Gavril și surorilor lor Nastea și Părasca și Vasca și Catrina, copiii lui Vrănceanul.

Și iarăși, acest sat, anume Oleșcanii, ce acum se numesc Petrimăneștii, de asemenea să le fie lor în trei părți: două părți să fie ale panului Cărcă pârcălab și ale fratelui său Gliga și surorilor lor: Măria și Stanca și Fedea, copiii Neacșei, și iarăși a treia parte, tot din același sat, să fie a vărului său, Filip, și surorilor lui, Magdalena și Măria și Marușca și Anghelina, copiii Dobrei.

[...]

Iar hotarul acestui sat mai înainte zis, anume al Hlipceanilor, pe Zijiia, mai sus de Răusenii și cu loc de mori în același hotar, pe Zijiia, să fie din toate părțile după hotarul vechi. Iar hotarul acestei prisăci, care este în hotarul Hlapeștilor, lângă Pârâul Alb, dinspre Bârgăoani, în coasta iazului de jos, unde a fost prisaca veche și cu iazul de jos și cu moară, tot în același iaz, să fie din toate părțile cât va putea folosi o prisacă îndestul. Și iarăși hotarul acestui loc de pustie care este la Mălure, la Fântâna Nucului, unde este Salcea în Mălure, între Faur și între Faurel, și hotarul acestor sate scrise mai sus, care sînt pe Prut, anume al Oleșcanilor și unde a fost Roman Bilăi, care acum se numesc Petrimăneștii, și al Româneștilor și al Hodorăștilor, care este în ținutul Cărligătură, și al Părățcanilor, pe Prut, să le fie lor din toate părțile, cu toate hotarele lor vechi pe unde au folosit din veac.

[...]

de răzeșii din Românești la o cârciumă din Iași, de unde a fost cumpărat de A. Papadopol care l-a oferit mai târziu lui B. P. Hașdeu.

Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Matiaș logofăt să scrie și să atârne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Luca Popovici, la Iași, în anul 7056 <1548>, luna februarie, 29 zile⁹.

Pentru a descâlci ițele acestui aparent complicat act de danie și a înțelege mai bine evoluția satului Românești apelăm tot la Gh. Ghibănescu, genealogist de renume, care ne arată că un urmaș al lui Roman și Crăstea, numit Toader Căliman stăpânea pe la mijlocul secolului al XV-lea pământurile strămoșilor săi. Un secol mai târziu trăiau nu mai puțin de 20 de veri primari, nepoți ai lui Toader, din care 9 stăpâneau la Românești și 11 la Petrimănești, așa cum sunt amintiți în documentul de mai sus¹⁰.

Stăpânirea răzeșească asupra moșiei Românești s-a divizat în nu mai puțin de 17 bătrâni (n.n. – unitate de măsură a pământului, echivalentă cu 30 de stânjeni) așa cum apar menționați, după cum vom vedea, în documente de la începutul secolului al XVIII-lea.

În secolul al XVII-lea, documentele de vânzare-cumpărare sau cedare a pământului sunt extrem de numeroase pentru satul Românești, poate și datorită numărului mare de proprietari ai pământului. Aceste documente au fost adunate de Gh. Ghibănescu din arhive sau de la urmașii răzeșilor astfel că nu le vom înșira aici. Trebuie să remarcăm totuși faptul că în această perioadă începe imixtiunea boierilor – mari proprietari de moșii – materializată prin achiziționarea de terenuri din zestrea funciară a răzeșilor. Astfel, dregători precum vistiernicul Roșca împreună cu ginerele său popa Ursul, vistiernicul Iane și mai apoi cunoscutul logofăt Miron Costin și urmașii săi, pun stăpânire pe bucăți de moșie.

Miron Costin și fiul său Ioan Costin achiziționează numeroase terenuri de la răzeșii din Românești (aproximativ 5 bătrâni din totalul de 17), aceste cumpărături fiind întărite de domnitorii Moldovei – Antonie Ruset (1675-1678) și Antioh Cantemir (1696-1700).

Pe 24 martie 1677, Antonie Ruset Vodă întărește lui Miron Costin vel logofăt **cumpărăturile ce a făcut în sat în Românești** de la Dumitrașcu și Florea (ghenar 16), de la Vasile Cotorcea (febr. 16) și de la Istratie cu ai lui (febr. 20),- „*pentru aceiași ca să-i hii de la dumnia mea boiarului nostru lui Miron Costin vel logofăt ocină și uric în veaci nerușuit nici odănoară în veac. Scrie Stratulat uricariul*”¹¹.

Puțin mai târziu, pe 22 Iunie 1699, Antioh Constantin Voevod întărește lui Ioan Costin, „*ci au fost sardar feciorul lui Miron Costin ce au fost logofăt mare toate cumpărăturile ce au avut în sat în Românești*” de pe la răzeși, atât el cât și părintele său Miron Costin. Se înșiră toate zapisele de danie și de cumpărătură în ordinea lor date mai sus. „*Pentru aceia și domnia mea dacă am văzut aceste adevărate zapise de danie și de cumpărătură toate de bună credință dat-am și de la domnia mea și-am întărit d(u)m(i)sale sărdariului Ioan Costin și cuconilor dumisale și nepoților ca să le hie direaptă ocină și moșie în veaci cu tot venitul și altul nime să naibă a se amesteca*”¹².

Astfel, la sfârșitul secolului al XVII-lea, boierii neamului Costin și descendenții vistiernicului Roșca stăpânesc o parte din moșie (5 bătrâni fiecare) în vreme ce partea răzeșească se concentrează în mâinile familiei Ciolan, descendenți dintr-un anume Chirilă, menționat în documente la 1600

Un document datat la 2 februarie 1702 de la Constantin Duca (1700-1703) trece în revistă cumpărăturile făcute de Vistiernicul Roșca și ginerele său popa Ursul de la răzeștii din Românești amintindu-se cu acest prilej, următoarele nume de bătrâni - Mladin, Cărăvan, Nastea, Toma, Albici,

⁹ DRH A. Moldova, vol. VI (1546-1570), nr. 17, p. 25-30; Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise. Documente slavo-române*, vol. I, partea 1 (1400-1600), Tipografia Dacia, Iași, 1906, p. 80-88, nr. 24. Mihai Costăchescu afirmă însă că documentul de la 1548 face referire la un alt sat Românești, aflat pe Prut, iar Roman Bilăi nu ar fi întemeietorul satului de lângă Iași – vezi M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 397.

¹⁰ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, 1923, p. 3.

¹¹ *Ibidem*, nr. 18, p. 14.

¹² *Ibidem*, nr. 25, p. 18-19.

Mica, Leavul, Mircea, Bandur, Larion, Nica, Capotă, Macrină, Berdilă, Vreameș¹³. Cele 13 zapise aflate în posesia Diacului Vasile, fiul lui popa Ursul cuprindeau părți din bătrâni, totalizând 5 bătrâni și 33 de stânjani.

Moșiile din familia Costin au trecut de la Hatmanul Ioniță Costin la ginerele său, logofătul Miron Cuza, iar mai apoi, la ginerele acestuia din urmă, Moisei Cucoranul care în 1738 ajunge la judecată cu răzeșii din Românești, pentru stăpânirea asupra unor pământuri.

„Grigore Ghica Voevod bojiu m(i)l(o)stiiu gospodar zemli Moldavscoi. Vinit-au înainte domniei mele și a tot șfatul nostru toți răzeșii din satu di Românești, dela ținutul Cârlișăturii, s-au jăluit domniei meli zicându că au netocmală despre dânșii pentru părțile di moșie cine le are la acel satu, pentru căci vreo împărțială veche de la bătrânii lor; nici la unii nu se află, și fiște carele să întinde a stăpâni mai multu de catu iar fi parte atâta în baștina câtu și în cumpărături vânzând unii altora mai multu de câtu au avut, și cu toate aceste, mai aflându-să acum și câteva zăpisă de cumpărături și danii ci au avutu la acel satu, și Miron Costin logofăt și fiul său Ioniță Hatmanul, cari părți de moșie le-au fostu datu zăstre Ioniță Costin hatmanu ginere-său lui Miron Cuze logofăt, și Cuze logofăt li-au dat iarăși zăstre ginere-său lui Moiseiu Cucoranul cămărașul de izvoade, care moșie fiind necăutată de către Miron Cuze logofăt și acum cercând Moisei cămăraș, aflând-o împresurată de razeși și s-au cerutu și Moiseiu giudecata cu razeși ca să-i scoată moșie.

*Pentru aciasta dară domnia mea i-am orânduitu la cinstitu și credincios boierul nostru dumnialui Sandul Sturzea vel log. să ste să le ia sama și pe toți să-i îndrepteze cum să cade cu dreptate care aducându-și toți răzeșii scrisori înainte dumisale și luându-le sama cu amănuntul, s-au adiveritu dintr-o hotarnică ce scrie că s-au hotărât Vasile Popa Uricariul părțile lui ci au avutu la acel satu **cum că satul Româneștii îmblă în 17 bătrâni** și bătrânul câte tritzeici stânjani în frunte hotarului, și stânjânul di opt palme și s-au mai luminat și dintr-o scrisoare ce s-au aflatu la razeși scriindu anume pe răzeșii lor cei bătrâni și vechi carii au avut moșie la acel sat ș-au plătit la o moarte de om ce s-au făcut în vremurile di demultu și pe aceste sau îndreptatu toți răzeșii din ce bătrâni să tragu, și ce părți au de bastină, afară de cumpărături, pe care au arătat și zăpisă, și după scrisori și zăpisăle lor cine ci au arătat într-acesta chip le-au lămurit și dumnialui vel logofăt părțile tuturor cum arată anume mai gios:*

[...]

Și s-au datu la fieștecare niamu câte o carte de aceste ca să nu mai fie pricini între dânșii și nime alții să nu să mai amestece peste aciasta carte a domniei mele¹⁴.

Astfel, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea la Românești stăpâneau cei 17 bătrâni din care era compus satul și moșia, următorii: Vasile Popa Uricariul (4 bătrâni, 20 stânjani); Tofana spătăreasa (1 bătrân, 15 stânjani); Ion Zugravul (1 bătrân, 5 stânjani); Sandul neșătorul (1 bătrân); Crâstian (1 bătrân, 7 stânjani, 4 palme); Costandin sin Sandul Fustașul (1 bătrân); Vasile Ciolan (2 bătrâni); Gr. Bandur (2 bătrâni); Popa Vartolomeiu (15 stânjani) și Moiseiu Cucoranul (2 bătrâni, 16 stânjani, 4 palme)¹⁵.

Cei subliniați mai sus fiind boieri și moșieri, în proprietatea răzeșilor grupați în jurul familiei Ciolan au rămas 8 bătrâni, ceea ce înseamnă, aproximativ jumătate din teritoriul moșiei Româneștilor.

La începutul secolului al XIX-lea, Româneștii făceau parte din Ocolul Copoului din ținutul Iași. Ei nu apar menționați în *Condica liuzilor din anul 1803* în schimb găsim satul în *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*, înscris cu 10 birnici. De asemenea sunt menționați mai mulți proprietari de

¹³ *Ibidem*, nr. 26, p. 20-24.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 28, p. 26-29.

¹⁵ Conform unui alt document din 1 august 1738 ca parte a procesului lui Moiseiu Cucoranul cu răzeșii din Românești – Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, 1923, nr. 29, p. 29-31.

pământ – hatmanul Constantin Palade, spătarul Dimitrie Jora, spătăreasa Maria Cananoaii, serdarul Sava Corne și alții¹⁶.

La sfârșitul lui 1822, răzeșii din Românești trimit o jalbă domnitorului Ioniță Sandu Sturdza (1822-1828) prin care se plâng de faptul că, înmulțindu-se neamurile unora dintre răzeși, aceștia și-au extins stăpânirea asupra unor pământuri străine. Se cerea astfel să se facă o nouă împărțire și delimitare a proprietăților, fiind numit Căpitanul Vasilache să se ocupe de aceasta. Cu acest prilej, aflăm că în 2 mai 1823, răzeșii din Românești mai aveau în stăpânire în total 4 bătrâni și 12 stânjeni, împărțiți în special între familiile Ciolan și Hulubei, înrudite între ele¹⁷.

Numeroase acte ulterioare, până spre a doua jumătate a secolului al XIX-lea amintesc de diverse procese pentru posesiunea pământului din satul Românești.

În ceea ce privește reprezentările cartografice putem observa faptul că deși era un sat vechi, cu tradiție, acesta nu este reprezentat, în mod surprinzător, nici măcar pe hărțile poștale sau rutiere românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Cea mai veche reprezentare pe care am putut-o identifica este aceea de pe harta din 1807 a lui Pierre Chanlaire (**Pl. 1/1**), a Principatului Moldovei în vremea Războiului Ruso-Turc din 1806-1812.

În afară de aceasta, Româneștii mai sunt reprezentați pe niște hărți germane de la începutul secolului XX. (**Pl. 1/2**)

Harta din anul 1913 este mai detaliată (**Pl. 1/3**), deoarece indică și dispunerea caselor din sat. Tot aici este menționat și cătunul Buțuluc¹⁸ (inclus din anul 1968 în satul Românești), în partea de S-E a Româneștilor despre care *Marele dicționar geografic al României* arată că este „sat, în partea nordică a com. Păușești, pl. Cîrligătura, jud. Iași, lângă satul Romînești, din com. Movileni, pl. Copoul, la distanță de 14 kilometri de reședința comunei. Despre acest sat legenda spune că mai înainte era locuit de hoși, cari aveau ascunzători în pământ. Acest sat, împreună cu Amara, de pe teritoriul com. Movileni, pl. Copoul, formează un trup de moșie cu o suprafață de 2145 hect. și cu o populație de 23 familii, sau 900 suflete. Numărul vitelor este de 178 capete, din cari: 122 vite mari cornute, 13 cai și 43 rîmători”¹⁹.

Aceeași lucrare menționează și „**Romînești**, sat, jud. Iași, pl. Copoul, com. Movileni, situat între dealurile: Fundătura, Holmul, Romînești și Cimitirul, printre cari se întinde o vale mare, pe care e situat satul și prin care curge pîrîul cu același nume. Are o suprafață cam de 859 hect., cu o populație de 173 familii, sau 789 suflete; o biserică, zidită la 1821, deservită de 1 preot, 1 cîntăreș și 1 ecleziar; o școală, înființată la 1879, frecventată de 34 elevi (1899-900). Vite: 611 vite mari cornute, 937 oi, 68 cai și 111 rîmători”²⁰.

Evoluția localității este surprinsă și pe harta topografică a Moldovei realizată la finalul secolului al XIX-lea. Se observă trama stradală haotică, specifică comunităților vechi cu o dezvoltare organică (**Pl. 2/1**)

Anuarul Socec pe anii 1924-1925 menționează comuna Movileni din Plasa Bahlui, compusă din satele Larga, Movileni, Potângeni și Romînești, plus cătunul Buțuluc cu un total de 2103 locuitori. Marii proprietari funciari sunt Theodor și Ștefan Angelescu ce dețineau împreună 950 de hectare în Românești²¹.

¹⁶ C. Istrati, *Condica vistieriei Moldovei din anul 1816*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol”, Supliment I, Editura Academiei RSR, 1979, p. 106.

¹⁷ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, 1923, 68-69.

¹⁸ Despre acest cătun, Mihai Hulubei spune că număra abia vre-o 20 de case și avea un iaz boieresc întins și bogat în pește – M. G. Hulubei, *op. cit.*, p. 16.

¹⁹ *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. II (1899), p. 95.

²⁰ *Ibidem*, vol. V (1902), p. 272.

²¹ *Anuarul Socec*, vol. II – Provincia, 1924-1925, p. 416.

După Primul Război Mondial, odată cu împrăștierea, au dispărut marile proprietăți funciare. Fiecare locuitor a primit 5 hectare de pământ. În Românești însă, deoarece cei mai mulți răzeși aveau deja pământ, fie le-au fost completate proprietățile, fie nu au primit nimic deoarece răzeșii lor întreceau cu mult numărul de hectare prevăzută pentru împrăștiere²².

Mihai Hulubei, în monografia satului, arată că după ce, o bună bucată de timp satul Românești a aparținut comunei Movileni, din inițiativa parlamentarului Iorgu Ciolan, un fiu al satului și descendent al Ciolăneștilor, acesta a trecut la comuna Podu Iloaiei, din considerente comerciale²³. Astfel, *Tabloul de regruparea comunelor rurale* publicat în M.O. Nr. 161 din 15 iulie 1931 consemnează satul Românești împreună cu nou-înființatele Ursoaia și Avântul ca făcând parte din comuna Podu Iloaiei²⁴.

În anul 1968, era înființată comuna Românești pe teritoriul raionului Hârlău din regiunea Iași. Atunci, ea a trecut la județul Iași, iar satul Buțuluc a fost desființat și inclus în satul Românești.

Prima școală din Românești datează din anul 1879 fiind în regim mixt. În 1935 populația școlară totală era de 330-340 de elevi²⁵. În anul 1904 a fost construit primul local de școală după ce anterior aceasta funcționase în diverse case închiriate. De asemenea, școala posedă și 5 ha. de pământ dar și o bibliotecă ce a avut de suferit în anii Primului Război Mondial. Actualmente, școala din Românești funcționează într-o clădire nouă complet utilată și echipată la standarde moderne.

În ceea ce privește biserica din Românești, primul lăcaș de cult a fost ridicat, conform *Marelui dicționar geografic*, în anul 1821. Nicolae Stoicescu amintește și el de o biserică reclădită ante 1842²⁶.

Actualmente, din vechea biserică nu se mai păstrează decât o cruce ridicată în anul 1951, având inscripționat pe o placă de marmură următorul text: „S-a înălțat acest monument spre știința urmașilor cum că pe acest loc a fost zidită vechea biserică cu hramul Sfinții Atanasie și Chiril, care, dărâmandu-se în anul 1912, s-a început tot de atunci ridicarea actualului lăcaș de închinare de către credincioșii acestei parohii, Românești – Decembrie 1951”.

O scurtă cercetare perieghetică pe care am întreprins-o cu ocazia documentării pentru acest studiu a scos la lumină în acel loc câteva fragmente ceramice pre-moderne precum și câteva fragmente de oase umane din cimitirul ce a funcționat anterior acolo.

Actuala biserică cu Hramul „Sfântul Gheorghe” situată în centrul satului (**Pl. 3/1-2**), în apropierea Primăriei, a fost începută în 1912 dar lucrările au fost sistate datorită războiului. Acestea s-au reluat în 1923, lăcașul fiind sfințit în 20 iulie 1924²⁷.

Conform tradiției locale, biserica a fost ridicată de către meșterii italieni care lucraseră la linia ferată Iași-Dorohoi și la tunelul de la Movileni între anii 1891-1896. Construite după planurile inginerului Ioan Cantacuzino de către firma italiană Pelirini, clădirile de gară de la Vlădeni, Trușești, Todireni, Rediu, Șoldana, Vorniceni împreună cu tunelul de la Movileni au fost realizate cu cărămidă de foarte bună calitate fabricată la Ciurea²⁸.

Aceeași cărămidă a fost folosită și pentru construcția bisericii din Românești, fapt ce, alături de arhitectura specifică, îi conferă o notă aparte în arhitectura ecleziastică a vremii.

Biserica este construită din piatră cioplită pentru fundație, iar pentru ziduri s-a folosit, după cum am arătat mai sus, cărămidă de la Ciurea.

²² M. G. Hulubei, *op. cit.*, p. 11.

²³ *Ibidem*, p. 8.

²⁴ *Tabloul de regruparea comunelor rurale* 1931, p. 218.

²⁵ M. G. Hulubei, *op. cit.*, p. 23, care afirmă că aproximativ 80% din locuitorii satului știa carte.

²⁶ N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București 1974, p. 725.

²⁷ M. G. Hulubei, *op. cit.*, p. 22.

²⁸ M. Mănescu, E. Brișan, D. Adrian, R. Bellu, *Documentare privind Enciclopedia gărilor din România*, București, 2003, p. 99.

Planul general al bisericii este cruciform, cu două turnuri în partea de apus și acoperită cu tablă din cupru. Zidurile construite din cărămidă aparentă îi oferă acesteia un loc aparte printre bisericile de mir din zona Moldovei. Intrarea spațioasă se face cu ajutorul a 12 trepte din beton mozaicat urmând pridvorul, pronaos, naos și altar.

Catapeteasma sculptată în lemn de tei, împodobită cu icoane vechi, a fost obținută, împreună cu câteva sfeșnice și patru policandre din alamă, de la Biserica Sfântul Nicolae cel Sărac din Iași, prin strădaniile senatorului de atunci Iorgu Ciolan²⁹.

Actualmente, biserica a trecut printr-un amplu proces de restaurare și refacere care, pe lângă numeroasele aspecte pozitive legate de refacerea pereților exteriori dar și a picturii interioare, a punctat și un aspect mai puțin plăcut, legat de montarea unor geamuri de termopan care, în viziunea noastră, alterează aspectul deosebit al acestui monument arhitectural.

În interiorul bisericii se mai păstrează încă o serie de cărți bisericești vechi precum și diferite alte obiecte (sfeșnice, un potir de împărțășanie) de valoare patrimonială ce sunt frumos expuse într-un fișet de lemn.

Tot în apropierea bisericii se păstrează și singura casă tradițională veche din Românești (**PI. 5/2**) ce a supraviețuit în mod miraculos distrugerilor din timpul luptelor din 1944.

Referitor la arhitectura tradițională ce mai exista încă în perioada interbelică, Mihai Hulubei scria că „*absolut toți răzășii își fac casele din vălătuci de lut cu pae. Le lipesc cu lut amestecat cu bălegar de cal, le văruesc de mai multe ori pe an, le acopăr cu tablă, cu stuf sau cu șindrila și le împrejmuiesc cu gard de scânduri, de leațuri sau de nuele. Le luminează cu lămpi de petrol. Aproape toți gospodarii au astupătoare pentru sobe, pentru a păstra căldura. Tot în acest scop așază câte două rânduri de geamuri. Toți cei care își fac case noi sau le renovează pun dușumele de scândură. Mai ales după războiu, în timpul căruia oamenii s-au purtat prin lume și au văzut feldefel de gospodării, răzășii își mobilează tot mai temeinic casele, caci li s-a deschis gustul pentru confort: paturi bune, mese, scaune, dulapuri*”³⁰.

Astăzi, deși deteriorată de vreme, casa din Românești mai păstrează încă ceva din farmecul satului de altădată iar conservarea și restaurarea ei ar reprezenta un bun câștigat pentru patrimoniul cultural al zonei.

În vara anului 1944, pe teritoriul actual al comunei Românești s-au purtat lupte grele. Astfel, după cum arată David Glantz, între 8-9 Aprilie 1944, un detașament din Divizia 24 Panzer alături de un regiment din Divizia 7 infanterie română se afla pe poziții defensive în Românești, fiind atacat de trupele sovietice din avangarda armatei 27 sovietice³¹.

Urmele acestei sângeroase confruntări se mai găsesc și astăzi. Pe lângă distrugerile majore provocate satului, un număr mare de proiectile și elemente de muniție mai sunt descoperite în fiecare an cu ocazia lucrărilor agricole.

Ocazional, mai apar și rămășițe umane ale soldaților ce nu au putut fi recuperați, dintr-un motiv sau altul, de pe câmpul de luptă. În urmă cu câțiva ani, în Românești au fost descoperite resturile a doi soldați – un român (identificat după insigna de voluntar găsită asupra sa) și un rus probabil îngropați de explozia unui proiectil. Ei reprezintă mărturia ororilor născute din război și, din păcate, nu au putut fi identificați nominal.

La rândul său, comuna Românești a dat un important tribut de sânge în toate războaiele României din 1877 și până în 1945³². De aceea, între proiectele aflate în derulare se află și amenajarea unei piațete publice în care să fie amplasat un nou monument al eroilor flancat de două turnuri (ce sunt

²⁹ M. G. Hulubei, *op. cit.*, p. 22.

³⁰ *Ibidem*, p. 20.

³¹ D. Glantz, *Red Storm over the Balkans: The Failed Soviet Invasion of Romania, Spring 1944*, Kansas University Press 2006, p. 61-62.

³² M. G. Hulubei, *op. cit.*, p. 31.

deja aduse în curtea primăriei) și care să conțină pe o placă, numele tuturor celor ce au murit pentru apărarea țării.

În perioada ce a urmat celui de-al Doilea Război Mondial, multe din edificiile satului au fost reconstruite, ca urmare a distrugerilor provocate de război. Cu toate acestea, satul și-a păstrat aceeași formă și aproximativ același tip de tramă stradală, după cum se poate observa pe harta topografică militară din anii 1970.

4. Satul Avântu

Satul Avântu este unul de dată mai recentă, fiind înființat după 1921, an în care a fost înfăptuită *Reforma agrară*. În timpul războiului, în Românești au venit numeroși refugiați din Dobrogea sau Muntenia iar după 1918 s-au așezat aici și câteva familii venite din fostul ducat al Bucovinei, care au cumpărat pământuri din moșiile răzășești³³. Primii cetățeni ai satului Avântu au venit în această zonă de câmpie din satele Grumăzești și Ghindăoani din județul Neamț, așezându-se în partea de vale a satului, dar și din localitatea Rădășeni din județul Suceava aceștia așezându-se în partea de deal a satului. Anterior, zona nu a fost locuită, după cum se poate observa pe harta topografică a Moldovei de la sfârșit de secol XIX.

Odată cu primele case a fost construită o biserică din bârne de stejar, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” (anii 1921-1923) (**Pl. 6**). Această biserică a fost distrusă în 1944 și refăcută relativ repede în anii de după război. Biserica de azi a trecut printr-un amplu proces de restaurare care nu a alterat însă aspectul inițial. Lăcașul are plan cruciform, accesul făcându-se printr-un mic pridvor în partea de vest. Pe acoperișul acoperit în totalitate cu tablă sunt două turle, una mai mare deasupra pronaosului și una de mai mici dimensiuni, deasupra naosului. Pictura interioară dar și catapeteasma sunt de dată recentă, frumos lucrate, în manieră canonică. Biserica din satul Avântu posedă și o frumoasă colecție de carte bisericească veche (din secolul al XIX-lea, adunată prin diverse donații), ce se păstrează foarte bine (**Pl. 7/3**).

5. Satul Ursoaia

La fel ca și satul Avântu, și Ursoaia este o așezare de dată recentă. Satul Ursoaia se află la 7 km distanță de reședința de comună – Românești, fiind întemeiat în jurul anului 1921, ca urmare a împrăștiării prin *Reforma agrară* a unor locuitori veniți din părțile Prutului și Neamțului. Din acest motiv, ca și la Avântu, trama stradală prezintă un aspect regulat. Numele localității, conform legendelor locale, vine de la o ursoaică, care obișnuia să se ospăteze cu miere de la prisaca unui localnic. Cu timpul această ursoaică s-a îmblânzit, vizitând zilnic satul în căutare de hrană. Totuși, întrucât în secolul al XX-lea urși nu se mai găseau în Câmpia Jijiei de cel puțin câteva secole, această legendă trebuie a fi privită cu scepticism. Numele satului ar putea să fi fost dat de unii dintre coloniști veniți din zona montană, în amintirea locurilor lor de baștină, sau să provină de la un nume de persoană.

Biserica satului, cu hramul „Sfânta Cuvioasă Parascheva”, datează din anul 1985, fiind ridicată prin strădania și contribuția enoriașilor pe locul unui lăcaș mai vechi, din perioada interbelică.

6. Concluzii

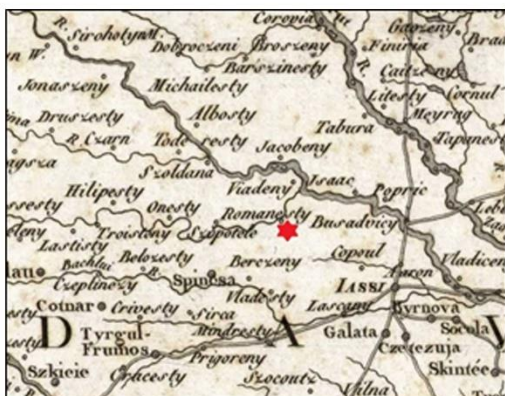
În lumina celor prezentate, apreciem că, în comuna Românești există un patrimoniu istoric bogat și - am spune - pe alocuri chiar insolit - care merită și trebuie a fi pus în valoare. Introducerea în Lista Monumentelor Istorice a Județului Iași a bisericii cu hramul „Sfântul Gheorghe” ar putea fi de un real ajutor în acest sens.

³³ *Ibidem*, p. 9.

ROMÂNEȘTI COMMUNE – IAȘI COUNTY. PAGES OF HISTORY

(Abstract)

This study is part of a larger initiative of the authors to present a series of elements of local history regarding the rural settlements of Iași County. The commune of Românești (comprising the villages Românești, Avântu and Ursoaia) is located N-V of Iași and has a long history and tradition, its roots being embedded in the Middle Ages. The authors present relevant documents and archival data regarding the evolution of these villages from their birth to the present, depicting a useful panorama and a glimpse of local history.

1

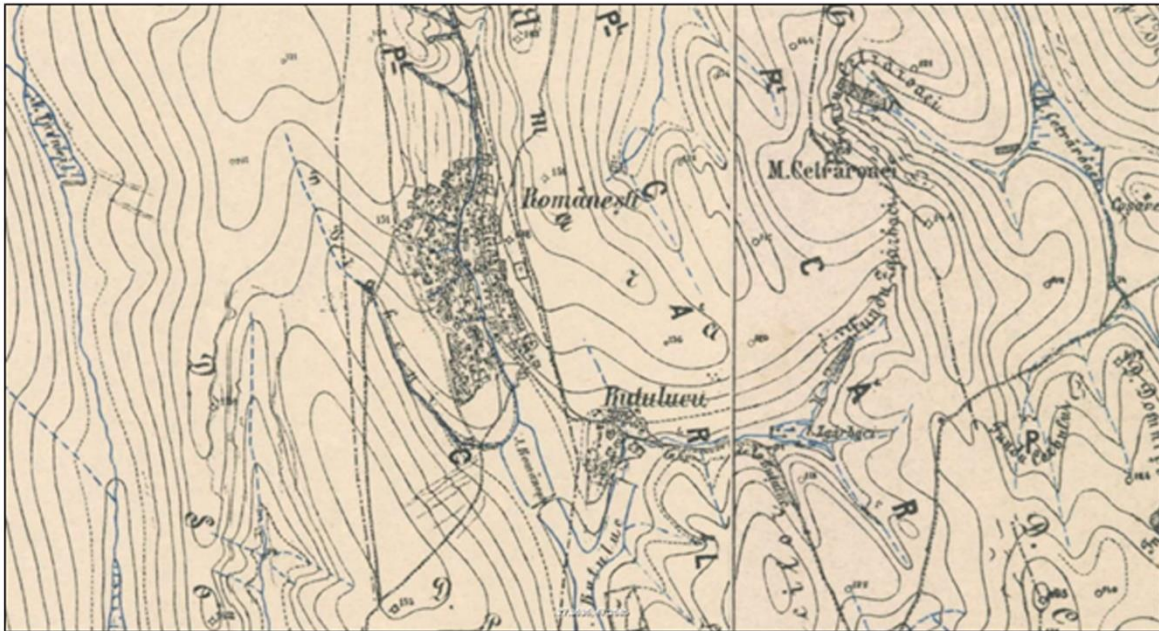

2

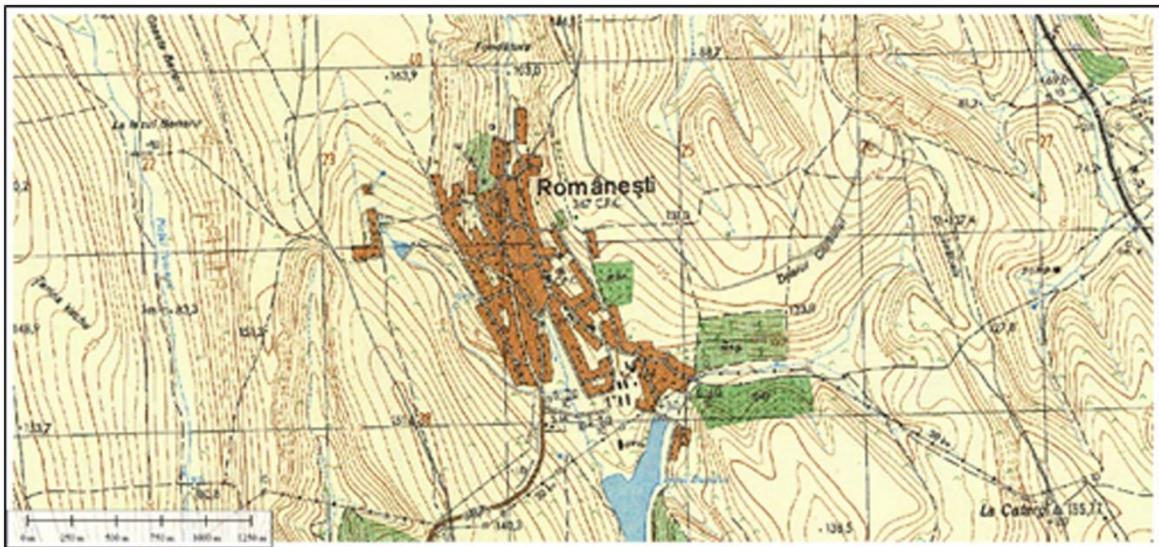

3

Planșa 1. 1. Româneștii pe harta lui P. Chanlaire din anul 1807; 2. Româneștii pe harta lui G. Freytag din anul 1900; 3. Româneștii pe harta românească din anul 1913

1

2

Planșa 2. 1. Româneștii pe harta topografică a Moldovei de la 1892 - 1898 (www.mapire.eu); **2.** Româneștii pe harta topografică 1:25 000 (Direcția Topografică Militară)

1

2

Planșa 3. 1-2. Biserica cu hramul „Sfântul Gheorghe” din Românești

1

2

3

4

Planșa 4. 1-4. Biserica cu hramul „Sfântul Gheorghe” din Românești. Pictură interioară și icoane

1

2

Planșa 5. 1. Biserica cu hramul „Sfântul Gheorghe” din Românești. Iconostasul;
2. Casă tradițională din Românești

1

2

Planșa 6. 1-2. Biserica cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” din Avântu

1

2

Planșa 7. Biserica cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” din Avântu. 1-2. Pictură interioară

ABREVIERI

AIIAI	<i>Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”</i> , Iași
ALIL	<i>Anuar de lingvistică și istorie literară</i> , Iași
ANA DGAN	Agenția Națională a Arhivelor, Direcția Generală Arhiva Națională, Chișinău
AMIRM	Arhiva Militară-Istorică de Stat a Rusiei din orașul Moscova, Moscova
AP	<i>Analele Putnei</i> , Mănăstirea Putna
BCIR	<i>Buletinul Comisiei Istorice a României</i> , București
BOR	<i>Biserica Ortodoxă Română</i> , București.
CDM	<i>Catalogul Documentelor Moldovenești</i> , București.
CI	<i>Cercetări Istorice</i> , Iași
DIR	<i>Documente privind Istoria României</i> , București.
DRH	<i>Documenta Romaniae Historica</i> , București.
IGPR	Inspectoratul General al Poliției Române
MAI	Ministerul Afacerilor de Interne
MEF	<i>Moldova în epoca feudalismului</i> , Chișinău
MMS	<i>Mitropolia Moldovei și Sucevei</i> , Iași
RMI	<i>Revista Monumentelor Istorice</i> , București
SAI	<i>Studii și articole de istorie</i> , București
SJAN Iași	Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Iași.
SJAN Neamț	Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Neamț.
SMIM	<i>Studii și materiale de istorie medievală</i> , București